

Religieuze identiteit in meervoud

over de persoonlijke identiteit van geestelijk verzorgers

door: Mw. drs. Jannet Delver*

Hoe belangrijk is de persoonlijke geloofstraditie voor de geestelijk verzorger? Kun je ook als godsdienstwetenschapper een goede geestelijke verzorger zijn? Is de bedding van een breed gedragen religieuze of levensbeschouwelijke traditie van belang? Jannet Delver neemt ons voor een antwoord op deze vragen mee op reis en voert ons langs een berg, een aquarium en een vuilnisbelt.

Inleiding

‘Dag mevrouw, hoe is het met u? Mijn naam is Jannet Delver. Ik ben geestelijk verzorger, hier in het ziekenhuis...’

‘Hoe zegt U?’

‘ik ben geestelijk verzorger, zeg maar pastor...’

‘O, maar ik ben niet van de kerk, hoor...’

‘Nou, dat geeft niet, ik ben van het ziekenhuis hier...’

‘waar komt u voor...’

‘Nou, ik kom met u kennismaken als het u schikt. Want ik ben benieuwd hoe het met u gaat.’

Dit is een heel gebruikelijk voorbeeld van hoe het gaat, als ik mensen voor het eerst bezoek.

Deze mevrouw is niet van de kerk. Wat is ze wel, wat zijn haar vragen, wat is haar achtergrond?

En ik, ik ben ook niet zo typisch van de kerk, vind ik zelf. Ik heb theologie gestudeerd, dat wel. En met veel plezier. Maar meer uit interesse dan uit de behoefte om dominee te worden.

Mijn grondvraag was ‘wat doet religie met mensen

en wat doen mensen met religie?’. Daarom ging het mij 35 jaar geleden, toen ik mijn studiekeuze bepaalde en daarom gaat het mij nog steeds. Ik ben protestants opgevoed, vanuit een gereformeerd-vrijzinnig, intellectueel milieu. Ik ben nauw verbonden met het jodendom. Onze kinderen hebben we laten dopen in de vanouds katholieke Dominicuskerk in Amsterdam. Voor mijn werk heb ik na mijn doctoraal godsdienstwetenschap en cultuurfilosofie, lesgegeven aan HBO-verpleegkundigen en aan theologiestudenten in Afrika. In de toen nog officieel katholieke Dominicuskerk ben ik destijds als eerste vrouw voorgegaan in de eucharistie. Verder heb ik als universiteitspastor medewerkers begeleid en dacht ik na over de christelijke identiteit van de Vrije Universiteit. Ziehier de meervoudig identiteit van deze geestelijk verzorger in een notendop.

Protestantse, katholieke en joodse invloeden. Afstandelijke interesse en emotionele verbondenheid, ambtelijke status en niet ambtelijke vrijheid gaan in mijn persoon als professional allemaal gewetensvol samen.

En dan die mevrouw die zich bij mij introduceerde. Ze is niet van de kerk. Welke identiteit zal zij na deze eerste poging tot kennismaken in mij zien? Welk aspect van mijn persoon als professional zal de communicatie met haar mogelijk maken, behalve mijn directe concrete verschijning? Ik zal inhoudelijk met haar communiceren. Met welke inhoud zal ik haar kunnen doen verstaan? Wat is mijn bagage, naast mijn kennis en deskundigheid, om haar taal en haar identiteit te ontcijferen? Wat is mijn gereedschap om haar tot zelfverstaan te begeleiden?

Nadenkend over de geestelijk verzorger van straks, niet voortkomend uit een faculteit godgeleerdheid, maar uit een faculteit religiewetenschappen, betekent voor mij denken in omgekeerde richting. 'Ik ben dominee, maar echt wel een leuke, hoor, je merkt er heus niet veel van.' Zo ben ik gewend te denken als predikant/geestelijk verzorger, omgaand met grotendeels kritische geseculariseerde mensen. Maar in het nu volgend relaas zal ik uitgaan van de volgende gedachte: 'Ik ben geestelijk verzorger, maar echt wel een goede hoor, dat zul je merken en ik kan het ook aantonen'.

Wat zijn nu naast kwalificaties als wetenschappelijke kennis en allerlei communicatieve vaardigheden de persoonlijke kwaliteiten van een professionele geestelijk verzorger, die vergeleken bij een ziekenhuispredikant, of ziekenhuispastor niet mogen verdwijnen?

Daarover denkend vanuit de praktijk van mijn werk als geestelijk verzorger en predikant, kom ik tot één, mijns inziens essentiële, vraag, namelijk: hoe komt de persoonlijke geloofstraditie, of levensbeschouwelijke overtuiging van de geestelijk verzorger, als kwalificatie in het contact met de cliënt ter sprake? Hiermee bedoel ik dat de theoloog het eigen, individuele geloofsgoed door zijn studie heeft uitgebreid, niet alleen met historische en analytische kennis, maar ook met de oefening en toetsing van zijn eigen systematische door-

denking in relatie tot die van zijn voorgangers in een doorgaand proces. Dit doorgaande proces van afwegen, kritisch doordenken en interpreteren van het geloofsgoed uit een toegeëigende traditie, in relatie tot de eigen geloofsovertuiging, komt op drie gebieden in de geestelijke verzorging tot uiting. De vraag is dus hoe deze gebieden door de geestelijk verzorger als niet-theoloog kunnen worden betreden. Ik duid deze gebieden aan met drie metaforen: de berg, het aquarium en de vuilnisbelt.

De berg

Hierbij gaat het erom de rol van de persoonlijke opvatting van de geestelijk verzorger toetsbaar te maken in de omgang met het geheim. Het werk van de geestelijk verzorger heeft iets van een berg. Het contact met de cliënt, het gesprek over levensvisie, geloof, of de vraag daarnaar, daar kijk je in eerste instantie tegenaan. Je weet niet wat er tevoorschijn komt, je weet niet hoe het uitzicht boven zal zijn. Niet alleen heeft elk gesprek en verouwelijk karakter, ook is geen gesprek hetzelfde. Want geen mens is hetzelfde. Hoe het gesprek verloopt, kun je tevoren niet zeggen, maar bijna nooit voert de weg recht omhoog. En je komt van alles tegen, weelderige plantengroei, maar ook spleten waarin je gemakkelijk wegglijdt en grotten en spletonken waar het griezelig donker is, koud en nat. Eenmaal op weg, voert het gesprek langs emotionele en levensbeschouwelijke hoogten en diepten. Het levert diepe inzichten en prachtige uitzichten

op. Wat heb ik zelf vandaag weer veel gezien en geleerd, denk ik vaak aan het einde van een dag. Elk gesprek heeft daarom iets van een geheim. Het geheim van de berg, het geheim van de grot in de berg. Tot zover het beeld.

Wat ik hiermee wil aangeven is, dat de geestelijk verzorger, naast gedegen kennis, ook de eigen intuïtie en creativiteit gebruikt. Hij gebruikt daarmee zijn persoonlijke vermogen op een breed scala van gebieden als materiaal. De geestelijk verzorger heeft de eigen opvattingen en levenservaring als materiaal nodig om iemand anders goed te begrijpen en zich voldoende in te leven, zodat sprake kan zijn van begeleiding en zorg waarbinnen de cliënt tot verstaan van het eigen zingevingskader kan komen.

De eigen geloofsbeleving en levensbeschouwelijke overtuiging spelen een onlosmakelijke rol bij dat verstaan. Een voorbeeld. Aan de medische faculteit op de VU waren enkele jaren geleden enkele moslim co-assistenten die weigerden om vrouwelijke patiënten een hand te geven.

Ik werd, als universiteitspastor en daarmee adviseur van het College van Bestuur, betrokken bij deze kwestie. Uiteindelijk heeft de discussie over deze kwestie ertoe geleid een cursus te geven aan co-assistenten over de gedragscode die van een arts in een academisch ziekenhuis in Nederland verwacht mag worden.

Nu kan de levensbeschouwelijke opvatting van een arts in de meeste gevallen losgemaakt worden van haar, of zijn vakkennis en prestaties. Met andere woorden: je kunt afspraken maken over de vraag of je een vrouwelijk patiënt al dan niet een hand geeft. Of, in een ander voorbeeld, al dan niet meewerkt aan een abortus. De kwaliteit als arts hoeft daarbij niet onder druk te staan.

Anders is het mijns inziens met een geestelijk verzorger. In het contact tussen de cliënt en de geestelijk verzorger is het zingevingskader van de cliënt leidend, maar om dit vorm te geven en goed te verstaan speelt de levensbeschouwing, of het zinge-

vingskader van de geestelijk verzorger onvermijdelijk een rol. En de vraag is hoe dit goed aan de orde komt en zichtbaar gemaakt kan worden.

Ruim twee jaar geleden was bij ons een stagiaire van een jaar of 28. Ze studeerde nog. Tegen een oude vrouw die aan het eind was van haar krachten en haar mogelijk spoedig sterven ter sprake bracht, zei ze: 'Mevrouw, ik weet zeker, dat men u daarboven met open armen staat op te wachten.' Op mijn vraag hoe zij tot deze uitspraak was gekomen, zei de studente dat zij dacht dat dit te zeggen de cliënt goed zou doen. Ik vroeg haar of zij zelf geloofde wat zij zei. Het antwoord was ontkenkend. Nee, ze geloofde dit zelf niet. Ik vroeg haar of de cliënt dit geloof had. De cliënt had zich laten kennen als overtuigde atheïst. Nu was deze studente een natuurtalent. Over het algemeen voelde ze de situatie goed aan en ik denk dat de uitspraak niet veel kwaad en misschien zelfs wel goed heeft gedaan. De student was goed aanspreekbaar op haar theologische bagage en kon dus naderhand kritisch reflecteren op de inhoud van wat ze gezegd had.

Maar bij mij bleef het voorval hangen. En ik vroeg me af wat hier nu precies gebeurde. De vraag die bij mij opgeroepen werd, was de vraag wat je als geestelijk verzorger aan het doen bent. Je scheidt een kader waarin de cliënt tot verheldering kan komen binnen de verstaanshorizon van de eigen levensbeschouwing. Maar wat communiceer je inhoudelijk en hoe kun je dat toetsen als je geen theologie studeert? Kun je zomaar iets zeggen, terwijl je het zelf niet gelooft? Kun je zomaar iets zeggen, omdat je dat goed uitkomt? En is de cliënt daarbij overgeleverd aan louter de persoonlijke opvattingen van de geestelijk verzorger, of is er op de één of andere manier toch een kwaliteit aan te geven waaraan de inhoudelijkheid die ter sprake komt gemeten kan worden? Een academisch niveau biedt zicht op kwaliteit, maar geen garantie.

Ofschoon ik zelf, zoals gezegd, niet erg vasthoud aan kerkelijke structuren, heb ik de waarde van het kerkelijk ambt altijd beschouwd als een waarborg

voor het behoeden van het geloofsgoed, omdat dat geloofsgoed kwetsbaar is en gemakkelijk met voeten getreden wordt. Daarnaast is het ambt een waarborg voor het behoeden van de betrouwbaarheid en integriteit van de drager van het ambt. Als ik mij onberispelijk gedraag, maar ideeën verkondig die vreemd zijn aan de gemeenschapsstructuur waardoor ik mijn ambt heb ontvangen, kan dit zichtbaar worden gemaakt en het ambt mij worden afgenomen. Het geloofsgoed is hierdoor gedeeld en gemeenschappelijk gedragen erfgoed.

Omdat ik het niet goed voorstelbaar vind dat een geestelijk verzorger op van alles zal worden getoetst maar niet op de inhoud van zijn eigen overtuiging, terwijl deze wel voertuig is en als materiaal noodzakelijk bij de uitoefening van het vak, vind ik dat de beroepsvereniging in dat hiaat zal moeten voorzien door middel van een kwalitatieve inhoudelijke toetsing.

Dat zou kunnen betekenen dat de beroepsvereniging niet alleen bepaalde eisen stelt aan kennis en methodieken, maar ook eisen gerelateerd aan de inhoud van het geloofsgoed van de geestelijk verzorger. De geestelijk verzorger die een binding heeft met een levensbeschouwelijk instituut dat voldoet aan deze inhoudelijke eisen, wordt dan na toetsing door de beroepsvereniging geaccepteerd. Is er geen binding met een dergelijk instituut, dan kan de kandidaat geen geestelijk verzorger worden naar de kwaliteitsnormen van de beroepsvereniging. Tot nu toe hebben we de opleiding tot kerkelijk ambtsdrager, of humanistisch raadsman als het ware opgerekt tot geestelijk verzorger, zoals de bergbeklimmer geschoold kan worden tot gids in de bergen, zelfs voor mensen die nog nooit een berg van dichtbij hebben gezien. De beperking daarvan is, dat de meeste berggidsen alleen vertrouwd zijn in de bergen waarin zij zijn opgegroeid. Het is goed de functie van geestelijk verzorger opnieuw zodanig te formuleren, dat de situatie wordt omgedraaid. Geestelijke verzorging stelt bepaalde eisen aan de geloofsinhoud van het levensbeschouwelijk instituut waaraan de kan-

didaat zich wenst te verbinden. Maar zoals je er niet op kunt rekenen dat een fysisch geograaf, of een meteoroloog, die alles weet van de bodem, of van het weer, ook een goede berggids zal zijn, ook al zegt hij dat hij zo graag in de bergen wandelt en verwacht je dat hij wel zal weten wat hij doet. Zo kun je van iemand die veel weet over allerlei aspecten van verschillende levensbeschouwingen, maar zelf geen toetsbare binding kan aangaan, niet verwachten dat hij, of zij een goede geestelijk verzorger zal zijn.

1. Als de religieuze gemeenschap als zendende instantie met het kerkelijk ambt als borging wegvalt, zal de beroepsvereniging een modus moeten bedenken om de levensbeschouwelijke binding van de geestelijk verzorger als kwaliteit inhoudelijk te kunnen toetsen en te kunnen borgen.

Het aquarium

In dit gebied van het werk van de geestelijk verzorger gaat het om de kwaliteit van zowel de binnen- als de buitenpositie van het eigen geloofsgoed te verstaan en actief inwisselbaar toe te passen.

Ieder mens heeft zingevingvragen. Bij de een komen ze vanzelf op, een ander houdt er zich pas echt mee bezig als er zich een crisissituatie aandient, zoals de opname in een ziekenhuis. Waarom leef ik, waarom leef ik hier en nu, waar kom ik vandaan en waar ga ik naar toe, bestaat er leiding, bestaat God, wat staat mij te doen, welke betekenis heeft wat mij overkomt, hoe kan ik omgaan met mijn tekort, wat blijft van mij over, nadat ik gestorven ben, en nog meer van dit soort vragen. Ze komen in ieder mensenleven meer of minder sterk tevoorschijn.

De wijze waarop we deze vragen gemeenschappelijk formuleren en de antwoorden die we gemeenschappelijk op deze vragen geven, hebben zich geconsolideerd in denksystemen. Er zijn verschillende religieuze denksystemen, die een gemeen-

schappelijkheid vertegenwoordigen en die we geloofsrichtingen noemen en die vormgegeven zijn in bijvoorbeeld kerkgenootschappen. Zo'n organisatie van gemeenschappelijk geloofsgoed noem ik het aquarium.

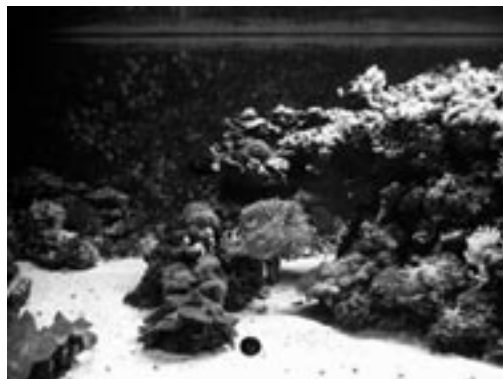
Als individu bevind je je met jouw specifieke zingevingsvragen voor dat aquarium, je hebt wel de vragen, maar nog niet de antwoorden, of niet meer. Er zijn mensen die zich helemaal als een vis in het water voelen in hun kerk, of levensbeschouwelijke richting en brengen daar hun verdere leven in door. Anderen happen naar lucht en zwemmen steeds aan de oppervlakte. Weer anderen zwemmen ook hoog aan de oppervlakte, maar dan vooral om het veld beneden zich goed in de gaten te houden. Ze denken dat ze heel wat zijn, maar in feite zwemmen ze slechts rond in die ene bak.

Er zijn nogal wat mensen die hun kerk verlaten hebben, teruggezwommen, de voordeur weer uit naar buiten. Ze bevinden zich weer in de vrije ruimte voor de ingang. Hun bagage laten ze in de kerk achter, voor hen hoeft het allemaal niet zo. Ze hebben wel vragen, zeker als ze ziek worden, maar de hoop op een antwoord hebben ze verloren.

Er zijn ook mensen die door hun aquarium zijn heen gezwommen. De grens is vloeibaar geworden. Ze bevinden zich opnieuw in een vrije ruimte, maar met de bagage van hun kerk, geloofsgemeenschap, of levensbeschouwing bij zich. Het zijn deze mensen die hun eigen erfgoed kunnen relativeren er op afstand naar kunnen kijken en toch dit erfgoed niet verliezen, maar dragen willen en behoeven. Ze stellen dezelfde vragen en geven ongeveer dezelfde antwoorden als de mensen in de vrije ruimte voor het georganiseerde geloofssysteem, maar vanuit een heel andere positie. 'Geloof u dat God bestaat?', vraag ik aan een moniale, een trapiste in het klooster. En ze zegt, naar eer en geweten: '...ik weet het niet, want ik weet niet wat ik me daarbij moet voorstellen. Ik zoek iets als God, dat wel. En op de een of andere manier houd ik het vol zonder een precies antwoord te krijgen. Sterker nog, ik ben verknocht geraakt aan het ingespannen

wachten en zou er eigenlijk niet buiten kunnen. Het verlangen op zichzelf is voor mij genoeg'. Deze moniale kent alle antwoorden van de kerk, maar ze ziet er de betrekkelijkheid van in. En zij wacht liever dan zich tevreden te stellen met antwoorden die net niet helemaal voldoen.

Mede vanwege deze houding van open vragen en naar open antwoorden blijven zoeken, ben ik vele malen met kleine groepen universitaire medewerkers op bezoek geweest in contemplatieve kloosters. En de medewerkers, 30-ers, vaak, of 40-ers en van de kerk allang los, of ook zelfs niet meer met de kerk opgevoed, herkenden hun eigen vragen en waren verrast over de losse en open benadering die zo weinig van de verwachte kerkelijke dwang, of starheid liet zien, maar in tegendeel een zee van ruimte. Daar in die zee van vrijheid en ruimte kom je in andere wateren terecht en kun je andere vissoorten ontmoeten. Tot zover het beeld.

Ik gun iedere zorgvrager een geestelijk verzorger die zo relativerend en ironiserend kan omgaan met de eigen bagage. Zo iemand is als een schilder die zijn vak zo goed beheerst, dat hij niet meer nodig heeft, dan een strek van het penseel. Als je die schilder echter vraagt om iets herkenbaar knap na te schilderen, dan kan hij dat ook. En als je diezelfde schilder vraagt of die ene strek ook op een andere plek had gekund, zegt hij nee. Zo precies met kennis van zaken en zo met toewijding kun je relativerend en minimalistisch weten wat je doet.

Een geestelijk verzorger die zich zelf plaatst in de ruimte voor het aquarium, is als een vis op het droge, of als een schilder die alleen de primaire kleuren kent en dus naar mijn smaak ongeschikt voor het vak. Je kunt niet meeleven met mensen in hun spirituele nood, als je de antwoorden en vooral de honger naar een antwoord niet zelf voldoende hebt doorleefd en geproefd. Of als je de nuances van mogelijke antwoorden niet kunt afwegen.

Ook iemand die zelf alleen als een vis in het water van zijn eigen geloofssysteem kan zwemmen, is mijns inziens niet geschikt als geestelijk verzorger. Die kan beter dominee, priester, of imam, of pandith, rabbi, of humanistisch raadsman blijven voor zijn eigen geloofsgenoten.

Ik zal een negatief voorbeeld hiervan geven. Het is meer dan tien jaar oud, dus niemand hoeft het zich persoonlijk aan te trekken. Een protestantse collega van me vertelde me ooit, dat hij een humanistisch raadsman had ontmoet, die zich echt niet kon voorstellen dat je als je academisch gevormd was, toch nog aan zoiets simpels kon meewerken als aan een kerkdienst in het ziekenhuis. Hij vond het onbegrijpelijk en zei er ook een afkeer van te hebben. Ik kan me voorstellen dat deze man categoriaal kan werken, maar wat als hij naast het bed zit van iemand die uit alle macht zoekt naar houvast in de religieuze bagage uit zijn lang verloren kindertijd! Ik denk dat mensen elkaars godsdiensten en levensbeschouwelijke systemen alleen kunnen verstaan als zij in staat zijn hun eigen geloofsinhoud te relativeren en zelfs te ironiseren. Je moet door je eigen overtuiging zijn heen gegroeid. Een pleidooi dus tegen orthodoxie en tegen een zogenaamde intellectuele houding, die in feite simplistisch is. De primaire voorvragen herkennen we allemaal, maar het maken van afwegingen, het aanbrengen van nuanceringen in de vraag, het onthullen en ontvouwen van de diepte in de vraag, dat kan alleen als je zelf door alle mogelijke antwoorden bent heen gekropen.

Daarbij komt dat ik ervaar dat patiënten door hun crisissituatie vaak als vanzelf, noodgedwongen

ook, om nog maar in het beeld te blijven, door hun eigen aquarium zijn heen gekropen en zich bevinden in de vrije ruimte.

Voorbeeld. Als mij als dienstdoend pastor wordt gevraagd een ziekenzalving te doen, zeg ik altijd dat ik geen priester ben. Dat ziet men aan mijn neus al. En verder vertel ik dat ik, als geestelijk verzorger, ook protestants predikant ben. Ik ben nog nooit geweigerd. Men zegt dan vaak: er is toch maar één God! Op zo'n moment is het van groot belang dat je de nuance en het verlangen die in die uitspraak besloten liggen, kunt afwegen. Want die afweging bepaalt of je als niet-katholiek het juiste woord op de juiste plaats kunt zeggen en waar daarbij ook de grens ligt.

2. De positie van de geestelijk verzorger dient in levensbeschouwelijk opzicht gedefinieerd te zijn in de vrijheid van de ironie ten opzichte van de eigen levensbeschouwelijke traditie.

De vuilnisbelt

Hierbij gaat het om de kwaliteit van de geestelijk verzorger door effectief nabij te zijn zonder een oplossing van de vragen na te streven.

Wie te horen krijgt dat hij ernstig ziek is, valt terug op de bodem van zijn bestaan.

Het zou zo mooi zijn als je aan het eind van je leven, oud en der dagen zat, als Mozes de berg op kon om daar God te ontmoeten, of zoals de indiaan, die als hij zijn einde voelt naderen de heuvel op gaat, en vanaf de heuveltop rondkijkt over het tentenkamp, de paarden, de rivieren en de velden van Moeder Aarde om nadat hij zijn laatste adem heeft uitgeblazen door de vogels te worden mee genomen de hemel tegemoet.

Maar als je nog aan het klimmen bent, halverwege je leven, en je wordt ernstig ziek, dan stop je met klimmen. De dokter zal proberen om je weer op de been te helpen, de psycholoog kan je helpen je gevoel van angst te overwinnen, maar als de ziekte blijft, of terugkomt dan komt het moment waarop je keihard de berg afdolt.

Beneden aangekomen, kom je dan niet op mooi terrein, geen zacht mos. Je komt dan, is mijn ervaring, op een vuilnisbelt. Je vindt er oude restjes van je opvoeding, je frustraties, je angst en je schuld. Het gaat dan niet om een gevoel van angst, of gevoel van schuld, want van een gevoel kun je afgeholpen worden. Het gaat dan om existentiële levensangst en om schuld, om echte ervaren en bestaande schuld. Daar, op die vuilnisbelt, komen de bestaansvraag en de waarheidsvraag bij elkaar. Het is geen boze droom, het is niet iets dat iedereen kan overkomen. Nee, het is echt waar, en het treft jouw bestaan. Je kunt niet terug. Dat moment herkent de dokter aan de vraag van een patiënt die vraagt 'dokter wat zou u doen als het uw man was, of uw vrouw, of uw kind?' Zo iemand vraagt naar de existentie, de manier waarop in dit geval de arts zelf in het leven staat.

Soms geeft de arts op zo'n vraag een heel goed antwoord. Maar op dat moment is hij geen arts, maar mens naast de patiënt. Als arts kan hij, of zij dat antwoord niet geven. Een arts heeft een doel, net zoals de psycholoog en de maatschappelijk werker. Zij constateren een probleem en willen dat zo goed mogelijk oplossen. Als de arts deze vraag krijgt zou hij, of zij moeten kunnen zeggen: voor deze vraag hebben we de geestelijk verzorger.

Een geestelijk verzorger wil niets oplossen. Die staat daar net zoals de patiënt met lege handen, opdat er ten minste iemand is, als je daar aan bent komen rollen op de vuilnisbelt. En behalve dat je

iemand daar beneden aantreft, blijkt dan dat die iemand ook nog de weg weet in die rommel en kan laten zien, dat iets dat oud lijkt en kapot, soms toch nog enigszins te gebruiken is. Geen mooie dromen, geen cynisme, maar zien wat is en dan vragen: wat staat mij, wat staat ons nu te doen.

Het kan zijn dat je nog eens praat met je broer waar je ruzie mee had. Het kan zijn dat oude woorden uitgesproken worden om ze opnieuw te wegen en als je niets meer hebt, kan het zijn, bij uitzondering, dat de geestelijk verzorger je iets geeft uit zijn eigen bagage. Zo heb ik eens aan een man van midden 60, een echte Amsterdammer van communistische huize, die me vertelde dat hij als klein kind zo graag met zijn oma naar de kerk ging, de zegen gegeven zoals ik die ken. 'De Eeuwige die zich noemen laat *Ik-Zal-Er-Zijn* voor jou, zal u behoeden op de weg die u gaat, in genade en barmhartigheid naar u omzien en u vrede geven.'

Het deed hem goed en gaf hem rust. Het was alsof ik hem mijn mantel te leen gaf tegen de kou en hij die graag van me aannam. Om warmte en om vrede, meer niet. En het was genoeg voor dat moment, terwijl hij daar bij de pakken neerzat. Een klein restje dat kon worden opgepoetst. Ik kan me heel goed voorstellen dat een moslim geestelijk verzorger mij als ik ten einde raad op mijn eigen vuilnisbelt belandt, een passende tekst uit zijn traditie voorleest en dat het mij troost, of een humanist die mij een gedicht voorleest om uitdrukking te geven aan mijn eenzaamheid.

Daar op die vuilnisbelt heeft niemand de wijsheid in pacht. Geen knappe diagnose, geen klinkende resultaten, maar van een verschrikkelijk ding doordrongen zijn: het is werkelijk waar en het betreft jouw leven. En dat mag er zijn. Dat vraagt een gevoeligheid voor het zoeken en daarin verrast worden door het onbegrijpelijk samengaan van leven en dood. Voor dit soort van niet weten en daar ruimte voor laten, was altijd het privilege van de status aparte, de positie van de priester, de sjamaan, de heilige in ons midden. Het cultiveren van deze gevoeligheid is een belangrijke kwaliteit voor de persoonlijke identi-

teit van de geestelijk verzorger.
Daarom mijn derde statement.

3. Het professionele terrein van de geestelijk verzorger bevindt zich op de bodem van het bestaan van de zorgvrager, dat is daar waar de waarheidsvraag zich met de bestaansvraag kan verbinden.

Ten slotte

Moet je theologie gestudeerd hebben om een goede geestelijk verzorger te zijn? Ik denk van wel, maar ik besef dat dat koudwatervrees van me is.

Het doet mij denken aan de vijftiger jaren toen de psychologie als studierichting opkwam, nadat die zich vanuit de filosofie ontwikkeld had. De psychiaters vonden het maar een vreemde studie, omdat je niet eerst arts was. Toch is psychologie een volwaardige studierichting geworden met haar eigen terrein en haar eigen mogelijkheden en grenzen.

Wat heb ik van mijn theologiestudie, naast het vormen en relativeren van mijn eigen geloofsinhoud geleerd? Van Hebreeuws en Judaïca: uithoudings-

vermogen en het vervreemd zijn van het dagelijkse leven, het gevoel apart gezet zijn. Van dogmatiek, ethiek en filosofie: de kracht van het zoeken naar argumenten. Van taalanalyse, hermeneutiek en exegete: systematisch denken, creativiteit en het combineren en uitsluiten van mogelijkheden. Godsdienstwetenschap, cultuurfilosofie en – gek genoeg – ook archeologie hebben me geconfronteerd met de betrekkelijkheid van onze cultuur en me tot dialoog uitgedaagd.

De krant kopte zeer onlangs dat er teveel nieuwe studierichtingen zijn met weinig inhoud, als de menukaart van een goedkoop Chinees restaurant. De beroepsvereniging zal worden uitgedaagd om naast de professionele en academische kwaliteitsborging, ook een borging te ontwikkelen op het gebied van de kwaliteit van geloofsinhoud die verder reikt dan de communicatie met de biografie van de individuele persoon van de geestelijk verzorger zelf. Want als we het daarbij zouden laten, dan zijn we volgens mij binnen afzienbare tijd aan de heidenen overgeleverd.

* Mw. drs. Jannet Delver is hoofd pastoraat en geestelijke verzorging, Medisch Centrum Vrije Universiteit Amsterdam.